

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Jari Pulkkinen ja Petri Honkanen ja lausunto

47/2017 liittyen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamiseen

1. Vieraannuttaminen on kriminalisoitava ja yhteiskunnan on lähetettävä selvä viesti vieraannuttamisen tuhoisuudesta
2. Lapsi tarvitsee onneen ja tasapainoon molemmat vanhemmat tämä toteutuu erotilanteessa parhaiten vuoroasumisella, josta on tehtävä yhteiskunnallinen normi. Vuoroasumisesta poikkeaminen vaatii erityisiä perusteluja ja tuomioistuinkäsittelyn.
3. Isän asemaa on laissa selkeäsi vahvistettava, koska isä on heikompi osapuoli, mutta välttämätön lapselle.

LAPSEN HUOLTOA JA TAPAAMISOIKEUTTA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN

Lähtökohdat

Voimassa oleva lainsäädäntö ja sen tulkinta tuomioistuimissa tuottavat lapsen edun kannalta vääriä ratkaisuja. Olemassa olevan kansainvälisen tutkimuksen perusteella lapsen etu on vuoroasuminen molempien vanhempien luona. Nykyinen lainsäädäntö ja sen tulkinta varmistavat, että lapsen ja isän suhde jää etäiseksi tai marginaaliseksi, koska tuomioistuimet pitävät normina lapsen asumista äidin luona ja isää tapaavana vanhempana.

Nykyisen lainsäädännön ja oikeuden normiohjaus johtavat siihen, ettei isät katsovat, ettei heillä ole mahdollisuuksia menestyä lähtiessään puolustamaan lapsiensa oikeuksia molempiin vanhempiin. Erityisen vääristävää lapsen edun kannalta on sosiaalitoimessa tehdyt sopimukset, jotka lähes poikkeuksetta tehdään äidin, ei lasten, eduksi.

Hallinto ja päätöksen tekijät tulkitsevat tietoa sosiaalitoimessa tehtyjen sopimusten sisällöistä ja oikeuden päätöksistä virheellisistä ja asenteellisista lähtökohdista. Se, että lapset päätyvät eron jälkeen elämään käytännössä ilman isää, ei ole lapsen edun mukaista ja aiheuttaa lapselle mittaamatonta kärsimystä, ongelmia ja haittaa koko elämän ajaksi.

Oikeuslaitoksen ja kuntien sosiaalitoimien kannat ovat pitkään määrittäneet yhteiskunnallisia normeja lapsen huollosta ja tapaamisesta eron jälkeen. Tämä normisto ohjaa edelleen äitejä vaatimaan lapsen edun kannalta täysin kohtuuttomia tapaamissopimuksia, mikä johtaa vaatimusten riitauttamiseen ja oikeusprosessiin. Puolustaessaan lapsiensa oikeutta molempiin vanhempiin ja äidin kohtuuttomia vaatimuksia vastaan, hakee isä muutosta oikeudesta, jolloin hänet leimataan riitaisaksi. Tämä on valitettavan yleinen käytäntö tuomioistuimissa.

Keskeinen uuden lain sanoma yhteiskunnalle tulee olla se että, vuoroasuminen on yhteiskunnallinen normi, josta poikkeaminen vaatii erityisiä perusteita. Lapsen edun näkökulmasta uuden lain tulee tuottaa sellainen vanhemmuuden kuva ja yhteiskunnan käytännöt, jotka johtavat vuoroasumisen yleistymiseen ja siihen että tuomioistuimet ja sosiaalitoimi eivät toteuta äitien kohtuuttomia toiveita lapsen huollosta, tapaamisesta ja asumisesta. On päästävä vihdoin yhteiskuntaan, jossa kummankin vanhemman merkitys lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille tunnustetaan myös teoissa.

Vieraannuttamisen kriminalisointi

Mietinnössä on ansiokkaasti tunnistettu ja tunnustettu toisesta vanhemmasta vieraannuttaminen lapseen kohdistuvana henkisenä väkivaltana. Se, että asiaa ei ole viety lakiehdotuksen tasolle kertoo lakia valmistelleen työryhmän sitoutumisesta niihin arvoihin sekä tuomioistuin- ja sosiaalihalintokäytäntöihin, jotka ovat tuottaneet menneiden vuosikymmenten ajan isättä kasvaneita lapsia, joiden elämä on usein ohjautunut syrjäytymiseen, rikollisuuteen ja lyhyeen elinikään. Mietintöä valmistelleen työryhmän keskeinen seuraus on nykyisen tilanteen jatkuminen. Vieraannuttaminen sallitaan eikä sen harjoittajilla ole minkäänlaista pelkoa seurauksista tai rangaistuksista. Lapset ovat lakiuudistuksen suurin häviö. Tämänkaltaisen konservatiivinen

sukupuolipolitiikka on Suomessa varsin yleistä. Usein sitä edustavat tahot uskovat ajavansa lapsen etua ja tasa-arvoa, vaikka heidän tarkoituksensa ovat täysin muut. Lakiuudistus ei myöskään parantaisi naisen asemaa työmarkkinoilla, koska lakiuudistus haluaa ylläpitää edelleen äidin ensisijaisena lapsen vanhempana, joka voi halutessaan vieraannuttaa lapset isästään. Vieraannuttaja ei yleensä tajua toimiensa vahingollisia seurauksia pitkällä tähtäimellä paitsi lapselle myös vieraannuttajalle itselleen. Lakiuudistus ei myöskään ole edesauttamassa vieraannuttamisen aiheuttamien yhteiskunnallisten kustannusten vähentämisessä. Sallimalla vieraannuttaminen tuhotaan tuhansien ja taas tuhansien isien elämä kokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa satojen miljoonien eurojen kustannuksia menetettyinä työtunteina ja liian aikaisin päättyneitä työurina. Myös äitien vieraannuttamista tukevat verorahoista rahoitetut palvelut maksavat jatkossakin kymmeniä miljoonia vuosittain. Tämä ei ole taloudellisesti eikä inhimillisesti kestävä tie.

Lakiuudistusta valmistelleella työryhmällä ei ole ollut riittäviä tietoja vieraannuttamisen seurauksista ja vaikutuksista eikä se ole pystynyt analysoimaan riittävällä asiantuntemuksella vieraannuttamisen näyttö- ja määrittelyproblematiikkaa. Näyttö- ja määrittelytematiikan liika pohtiminen taas osoittaa, että työryhmä on päätenyt nostamaan esiin vääriä asioita suuren yhteiskunnallisen ongelman sijaan. Vieraannuttamisen kaikkien muotojen määrittely voi olla haastavaa, jos halutaan a priori luetella kaikki mahdolliset vieraannuttamisen muodot. Ongelma on samankaltainen kuin, jos lainsäätäjät

vaatisi lueteltavaksi kaikki mahdollisesti käytettävät aseet säädettäessä lakia henkirikoksista tai fyysisistä pahoinpitelyistä.

Oleellista ovatkin seuraukset. Vieraannuttaminen on henkistä väkivaltaa ja lapsi tulee tutkia poliisin esitutkinnassa samalla tavoin kuin lapseen kohdistuvissa seksuaalirikosepäilyissä. Vieraannuttamisen seuraukset voivat olla lapselle yhtä vahingolliset kuin lapseen kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.

Työryhmän väite siitä, että psyykkisesti sairaat vanhemmat eivät tuomioista oppisi, on virheellinen ja luo väärän kuvan vieraannuttajien olemuksesta ja motiiveista sekä vieraannuttamisesta yhteiskunnallisena ongelmana. Työryhmän olisi pitänyt tulla siihen johtopäätökseen, että lapsia on suojeltava psyykkisesti sairailta vanhemmilta, joiden sairaus ilmenee juuri vieraannuttamisena, eikä jättää kriminalisointiehdotusta tekemättä vieraannuttavan vanhemman psyykkiseen sairauteen vetoamalla. Vieraannutetut lapset on saatava pahimmassa tapauksissa akuuttiin hoitoon ja lievemmissäkin tapauksissa heidän huoltonsa on uskottava toiselle vanhemmalle vieraannuttamisen lopettamiseksi ja sen haittojen ehkäisemiseksi. Joissain tapauksissa tehokkain rikostuomion ohella saattaisi olla lapsen huostaanotto hallinto-oikeuden päätöksellä.

Mitä tulee työryhmän esittämiin vieraannuttamisen näytön ongelmiin, viime vuosina on kriminalisoitu näytön kannalta huomattavasti ongelmallisempia rikoksia kuin vieraannuttaminen: mm. vainoaminen ja perheen sisäinen raiskaus. Toisin kuin näissä, vieraannuttamisessa näyttö rikoksesta olisi lähes yhtä helposti hankittavissa kuin näyttö koskien pysäköintivirhemaksun määräämistä.

Vieraannuttamisen kriminalisointia tuleekin lainsäädännön ja lain tulkinnan tasolla tarkastella seurauksista lähtien: riittävä peruste vieraannuttamisen todentamiselle tulee olla se, että lapsi ei tapaa toista vanhempaa. Jos vieraannuttaminen olisi kriminalisoitu ja mikäli lapsi ei tapaa toista vanhempaa vastoin tapaamissopimusta tai oikeuden päätöstä tapaamisesta ja vanhempi, jota lapsi ei tapaa epäilee toisen vanhemman vieraannuttavan lasta, tulisi jälkimmäisen toiminnasta käynnistää poikkeuksetta poliisin esitutkinta. Todisteeksi rikosilmoitukselle ja esitutkinnan käynnistämiseksi tulisi riittää se, että lapsi ei tapaa toista vanhempaa tämän yrityksistä huolimatta.

Vieraannuttamista tulee käsitellä rikoksena samalla tavoin kuin lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä eli sen tulisi olla yleisen syyttäjän alainen rikos ja siviilioikeudellisen sopimuksen tai tuomioistuimen antaman tuomion vastaisen toiminnan tulee tässä tapauksessa olla riittävä peruste poliisin esitutkinnalle. Lähtökohtaisesti vieraannuttamisesta tulee langettaa vankeusrangaistus vieraannuttajalle kaikissa niissä tapauksissa, missä lapsi ei halua tavata toista vanhempaa, mikäli asiassa on tapaamissopimus tai tuomioistuimen päätös tapaamisista.

Laissa, jolla vieraannuttamisesta tehdään rikos, tulee syyteoikeuden vanhenemispykälässä noudattaa saman tyyppistä vanhenemislogiikkaa kuin lapsen seksuaalisesta hyväksikäyttöä säätelevissä rikoslain pykälissä. Koska vieraannuttaminen on usein psyykkisesti hankalasti työstettävä henkinen taakka siitä kärsineille, sen tunnistaminen vieraannutetulle itselleen saattaa kestää vuosikymmeniä. Tämän vuoksi syyteoikeuden tulisi vanhentua vasta, kun vieraannutettu täyttää 40 vuotta.

Huoltokiusaaminen ja sen seuraukset

Huoltokiusaaminen kohdistuu paitsi toiseen vanhempaan (yleensä isään), aina myös lapseen. Huoltokiusaaminen on tie vieraannuttamiseen. Huoltokiusaamisessa toinen vanhempi vähättelee, arvostelee, pelottelee ja alistaa heikommassa asemassa olevaa vanhempaa (yleensä isää) ja vieraannuttaa lapset tästä. Huoltokiusaaja on myös taipuvainen valehtelevaan ja jättämään sopimukset noudattamatta tuhotakseen toisen vanhemman vanhemmuuden.

Esimerkkeinä huoltokiusaamisesta voidaan pitää mm.

- Lapsen mielen manipulointia ja riippuvuussuhteen luomista lapsen ja huoltokiusaajan välille, mikä estää lasta tapaamasta toista vanhempaa
- Muun ohjelman järjestäminen toisen vanhemman (yleensä isän) tapaamisten ajaksi
- Lasten läheisten ja omien ystävien kytkeminen huoltokiusaamiseen mukaan
- Muutto kauas toisesta vanhemmasta tai huoltajasta (yleensä isästä) lapsen kanssa ilman keskustelua isän kanssa
- Huonoon sopimukseen kiristäminen (esim. pelottelu yksinhuollolla).

Huoltokiusaamista torjutaan parhaiten vuoroasumista tukemalla ja siihen kannustamalla sekä sen muuttamisella yhteiskunnalliseksi normiksi. Myös vieraannuttamisen kriminalisointi toimii huoltokiusaamisen ehkäisijänä pelotevaikutuksen vuoksi.

Muita huomioita

Olosuhdeselvitys

Koska vuoroasumisesta on tuleva yhteiskunnallinen normi, myöskään sosiaaliviranomaisilta pyydettyjä olosuhdeselvityksiä ei tarvita kuin erityisen painavien syiden valitessa. Vuoroasumisen muodostuminen lailla varmistetuksi normiksi tulee myös tehostamaan tuomioistuinten toimintaa, vähentää sosiaalitoimen kustannuksia ja korostaa lasten etua kärjääoikeuteen päätyvissä tapauksissa.

Valvotut tapaamiset – vieraannuttajan tehokas työkalu

Kärjääoikeudet määräävät vieraannuttajien tahdon mukaisesti lasten ja isän tapaamisia usein täysin perusteetta valvotuiksi. Lapsen ja isän joutuessa kahden neliön koppiin kahden tarkkailijan katsottavaksi, on tilanne lapsille ja isille täysin epäinhimillinen, koska he eivät pysty käsittämään, miksi tällainen tilanne on järjestetty. Valvottujen tapaamisten käyttäminen on lopetettava lähes kokonaisuudessaan. Myös tämän asian ympärille kehittyneestä liiketoiminnasta on päästävä eroon. Lapsilla tulee olla oikeus tavata isäänsä isän kotona, ja on olemassa vain erittäin harvoja tapauksia, joissa on perusteltua määrätä tapaamiset valvotuiksi.

Lapsen kuuleminen, mielipide ja tahto

Lapsia tulisi kuulla koskien tämän asuinpaikkaa ja tapaamisia vain erityistapauksissa eikä koskaan alle 15 vuotiaana. Lapsen ei tulisi saada myöskään päättää omasta asuinpaikasta eikä tapaamisista koskaan alle 15 vuotiaana, koska lasten manipuloinnilla ja vieraannuttamisella lapsi saadaan haluamaan sellainen päätös, jonka vieraannuttaja haluaa ja joka on lapsen edun vastainen. Nykyisin käytössä oleva 12 vuoden ikäraja ei perustu mihinkään tutkittuun tietoon.

Lapsen muuttaminen toiselle paikkakunnalle ilman sopimusta toisen vanhemman kanssa

Nykyisen lain mukaan lapsen "lähihuoltaja" voi muuttaa lapsen kanssa Suomen sisällä ilman minkäänlaista keskustelua toisen huoltajan tai vanhemman kanssa. Nykyinen laki on saatettu voimaan joitain vuosia sitten ilman minkäänlaista yhteiskunnallista keskustelua. Laki on toiminut kädenojennuksena kaikille niille vanhemmille (yleensä äideille), jotka ovat halunneet vieraannuttaa lapset isästään saattamalla lapset asumaan täysin kohtuuttoman tapaamismatkan päähän. Kyseinen lain kohta tulee muuttaa vastaamaan niitä yhteiskunnallisia oloja, joissa vuoroasuminen on normi. Jos toinen vanhemmista haluaa muuttaa toiselle puolelle Suomea tai ulkomaille, tulee lasten asuminen siirtää automaattisesti vanhemmalle, joka jää asumaan lasten vakiintuneeseen sosiaaliseen ympäristöön (koulut, harrastukset, kaverit

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

-

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Kuvattu kohdassa yleistä lausuttavaa.

Jari Pulkkinen